

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Κ.Ν.ΣΜΥΡΝΗΣ
Αριθμός Αδείας
8593

Η ΤΕΝΕΔΟΣ

Τριμηνιαία ενημερωτική έκδοση του Συλλόγου Τενεδίων «Ο ΤΕΝΝΗΣ»

ΤΕΥΧΟΣ 17
ΑΠΡΙΛΙΟΣ
Μ Α Ι Ο Σ
Ι Ο Υ Ν Ι Ο Σ

2 0 1 1

Καλό Καλοκαίρι

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Η ΤΕΝΕΔΟΣ

Τριμηνιαία Ενημερωτική Έκδοση

Ιδιοκτησία : Σύλλογος Τενεδίων «Ο ΤΕΝΝΗΣ»

Ελ. Βενιζέλου 80, Νέα Σμύρνη, Τ.Κ. 171 22

Τηλ.-Fax: 210 93.18.203

e-mail: info@tenedos.info

website: <http://users.otenet.gr/~Tened0s>

Εκδότης: Απόστολος Κερκινέογλου

Παραγωγή εντύπου: ΒΙΒΛΙΟΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΕΠΕΕ

Φειδίου 18, Τ.Κ. 106 78, Αθήνα

Τηλ.: 2130 181.300

Το Δ.Σ. του Συλλόγου δεν ευθύνεται για το περιεχόμενο των ενυπόγραφων κειμένων που δημοσιεύει αλλά οι συγγραφείς τους.

Διανέμεται δωρεάν

Η συνδρομή για το περιοδικό είναι προαιρετική.

Όσοι επιθυμούν ας αποστείλουν τη δική τους συνδρομή.

Ο αριθμός λογαριασμού τραπεζής του Συλλόγου μας για δωρεές και συνδρομές είναι:

Για το Εσωτερικό:

ALPHA BANK: 2980 0210 111 2816

Για το Εξωτερικό: ALPHA BANK

Swift Code - CRBAGRAAXXX

IBAN Gr59 0140 2980 2980 0210 111 2816

στο όνομα: ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΕΝΕΔΙΩΝ "Ο ΤΕΝΝΗΣ"

Ανάταση ψυχική

Εδώ και πολύ καιρό η χώρα μας ταλανίζεται από μια πρωτόγνωρη οικονομική κρίση. Καθημερινά ο απλός πολίτης βομβαρδίζεται από πληροφορίες, σχόλια, αναλύσεις, προβλέψεις και προφητείες για το άμεσο και απώτερο μέλλον του. Ο ταλαίπωρος Έλληνας όχι μόνο βιώνει προσωπικά την κρίση αυτή αλλά παίρνει και τη ρετινιά του διεφθαρμένου, του τεμπέλη, του απατεώνα, του αναξιόπιστου. Γίνεται περιγελος των ευρωπαίων εταίρων του. Γίνεται ανέκδοτο στο στόμα φίλων και αντιπάλων. Το τελευταίο ειδικά χτυπά την πιο ευαίσθητη χορδή του: το φιλότιμό του. Επαναστατεί, οργίζεται και για πρώτη του φορά ίσως αρχίζει να διερωτάται μήπως τελικά είναι και ο ίδιος υπεύθυνος για την κατάντια της χώρας του. Άλλοτε αποδίδει την ευθύνη αποκλειστικά στο πολιτικό σύστημα και άλλοτε την επιμερίζει εξίσου στους πολιτικούς αλλά και στον ίδιο του τον εαυτό. Ωστόσο ποτέ δεν είναι απόλυτα βέβαιος για τον δράστη του εγκλήματος. Η σύγχυση του ενισχύεται ακόμη περισσότερο από τους διάφορους «γκουρού» της οικονομίας και της πολιτικής, οι οποίοι με τις αντικρουόμενες απόψεις τους τον έκαναν να χάσει εντελώς την εμπιστοσύνη του στην αυθεντία της γνώσης αλλά και σε κάθε αυθέντη. Η καταστροφολογία που αναδύεται συχνά από τις αναλύσεις αυτές οδήγησαν τον ελληνικό λαό σε μια μαζική κατάθλιψη που επηρεάζει καταλυτικά όχι μόνο την προσωπική του ζωή αλλά και την οικονομία γενικότερα. Είναι αξίωμα στην οικονομία πόσο ρόλο παίζει η ψυχολογία της κοινωνίας. Η αβεβαιότητα, η ανησυχία και οι κάθε είδους προφητείες περί του τέλους της Ελλάδας έκαναν τους πάντες επιφυλακτικούς, διστακτικούς και άτολμους. Σε οποιαδήποτε μάχη το σημαντικότερο προσόν είναι το υψηλό φρόνημα, το ηθικό του λαού. Κάνει θαύματα ένας λαός που έχει εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του. Που έχει ελπίδα και όραμα. Αυτή τη στιγμή ο Έλληνας δεν έχει τίποτε από αυτά. Νιώθει καταρρακωμένος και ανήμπορος. Περιμένει «μοιραίος και άβουλος» να έρθει το αναπόφευκτο τέλος.

Εκείνο που χρειαζόμαστε την ώρα τούτη είναι πρωτίστως μια ανάταση ψυχική του λαού κι όχι απλώς μια ανάταση οικονομική. Χάσαμε τον προσανατολισμό μας. Δεν ξέρουμε πού πάμε. Έτσι το πλοίο της Ελλάδας πάει από ναύαγιο σε ναύαγιο...

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Ημερησία εκδρομή στα Καλάβρυτα

Στις 9 Απριλίου ο Σύλλογός μας πραγματοποίησε μονήμερη εκδρομή στα Καλάβρυτα.

Ξεκινήσαμε από τα γραφεία του Συλλόγου μας στις 8 το πρωί και μετά από μία στάση για καφέ στον Ισθμό και αφήνοντας πίσω μας το Κιάτο, το Ξυλόκαστρο και την Ακράτα φτάσαμε στο Διακοφτό. Περνώντας μέσα από το πανέμορφο φαράγγι του Βουραϊκού ποταμού φτάσαμε στο Μέγα Σπήλαιο. Ιστορική μονή κτισμένη τον 4ο αιώνα. Έπειτα επισκεφτήκαμε την Μονή της Αγίας Λαύρας. Στην συνέχεια αναχωρήσαμε για Καλάβρυτα, πόλη σύμβολο

ελευθερίας στην ιστορία της Ελλάδος. Επισκεφτήκαμε το μνημείο των εκτελεσθέντων από το ολοκαύτωμα των Καλαβρύτων τον Δεκέμβριο του 1943 από τους Γερμανούς. Κατόπιν πήγαμε στην πόλη των Καλαβρύτων για φαγητό. Παρ' όλη την οικονομική κρίση έμεινα έκπληκτη από το πλήθος κόσμου. Ήταν όλα γεμάτα, ταβέρνες και καφετέριες. Μας έκανε πάρα πολύ καλό καιρό, ηλιόλουστη ανοιξιάτικη μέρα. Αλλά επειδή όλα τα ωραία τελειώνουν γρήγορα έτσι και αυτό έφτασε στο τέλος του με αποτέλεσμα να πάρουμε το δρόμο της επιστροφής για την Αθήνα.

Κλείνοντας θέλω να ευχαριστήσω όσους συμμετείχαν και να ευχηθώ στην επόμενη εκδρομή να είναι μαζί μας ακόμη περισσότεροι πατριώτες και φίλοι Ίμβριοι. Με εγκάρδιους πατριωτικούς χαιρετισμούς
Σας εύχομαι Καλό Καλοκαίρι.

Δέσποινα Κάλφα

▲ Από την επίσκεψη στη Μονή Μεγάλου Σπηλαίου

◀ Από την επίσκεψη στον τόπο της θυσίας των Καλαβρύτων

ΜΙΑ ΔΙΩΝΟΒΙΑ ΤΕΝΕΔΙΑ ΘΥΜΑΤΑΙ...

Η Παρασκευή Κατσαρή, που είναι 90 χρονών σήμερα, αλλά φαίνεται, νιώθει και ζει σαν πολύ νεότερη, δέχτηκε να μας μιλήσει για τη ζωή της στην Τένεδο αλλά και στην Ελλάδα. Με εκπληκτική μνήμη μας αφηγήθηκε γεγονότα της προσωπικής της ιστορίας που φωτίζουν άγνωστες πλευρές της αγαπημένης μας πατρίδας. Ζει ευτυχισμένη σήμερα στη Σαλαμίνα κοντά στα παιδιά και τα εγγόνια της.

▲ Η Παρασκευή Κατσαρή σήμερα στο σπίτι της στη Σαλαμίνα

■ Προσφυγιά από μωρό

Το 1921 γεννήθηκα στην Τένεδο. Φύγανε οι δικοί μου μετά το 1923 στη Μυτιλήνη, στο Σίγρι. Είχε κάμποσοι Τενεδιοί τότε. Τρία χρόνια μείναμε εκεί. Στο Σίγρι υπήρχαν Τούρκοι. Φεύγαν οι Τούρκοι και τα σπίτια τα δώσαν στους δικούς μας. Τους έδωσαν και 1-2 χωράφια. Η ζωή όμως ήταν δύσκολη, δεν είχε δουλειές. Δεν μπορούσαν να ζήσουν οι άνθρωποι. Μετά αυτοί που μείναν στο νησί άρχισαν να μας λένε «ελάτε κι είναι καλά εδώ». Έτσι ένας ένας πάλι άρχισαν και γύριζαν πίσω. Δεν γύρισαν βέβαια όλοι. Και καλά κάνουν! Ο πατέρας μου ήμουν 7 χρονών όταν πέθανε. Η μητέρα μου όταν ήμουν 17 χρονών.

Παλιά όλα τα χαλάσματα ήταν σπίτια. Αλλά το 1923 τα γκρέμισαν οι Τούρκοι, για να μη γυρίσει ο κόσμος πίσω. Σου λέει αφού δεν έχω σπίτι, τι να πάω εκεί. Ερχόταν από τη δημαρχεία η διαταγή.

■ Τα πρώτα γράμματα από τη μαμά και το «κρυφό σχολειό»

Είχα πάει σχολείο στο παλιό ελληνικό, το αρρεναγωγείο που λέγανε. Ίσαμε την 4η τάξη πήγα. Ελληνικά δεν κάναμε καθόλου τότε στο σχολείο. Μας απαγορεύαν και να μιλάμε ακόμα. Καλά ήμασταν με τα Τουρκάκια, δεν είχαμε κανένα πρόβλημα. Πολλά ήταν τα δικά μας τα παιδιά. Οι δασκάλοι βέβαια Τούρκοι. Θυμάμαι τον παπα- Κύριλλο. Από την Πρίγκηπο ήταν. Είχε έλθει μια διαταγή από το πατριαρχείο να κάνει κάτι σαν κατηχητικό και μας έμαθε και γράμματα. Μερικά παιδιά, κορίτσια, αγόρια, όσα θέλαν βέβαια, τα φώναζε στην εκκλησία. Ως και πίνακα είχε βάλει στον νάρθηκα. Κρυφά γινόταν αυτό. Εγώ κάτι ήξερα από τη μητέρα μου. Άλλα παιδιά δεν ήξεραν καθόλου να διαβάσουν. Μερικά κοριτσάκια ήξεραν από τη μαμά τους να γράφουν και να διαβάζουν λίγο. Τα αγόρια όχι και τόσο πολύ. Αλλά μάθαν κι αυτά. Μαζευόμασταν καμιά 40ριά παιδιά.

■ Οι δουλειές μας

Όταν παντρεύτηκα μέναμε σ' ένα νταμέλι [= μικρή αγροκία] που είχε ο άνδρας μου στο Μπιζάνι. Είχε πρώτα αμπέλια ο άνδρας μου, μετά έκανε ένα μαγαζί, παπουτσιδικο. Ήξερε την τέχνη του τσαγκάρη. Το 1946 το άνοιξε. Ήταν απέναντι στον Ταψάρα τον καφενέ. Μετά δούλεψε τσαγκάρης μέχρι που

ήρθαμε εδώ. Καλά ήταν τα χρόνια εκείνα. Οι παπουτσήδες ήταν όλοι Ρωμοί. Πιο πριν ήταν ο Γρηγόρης ο Γκόγκος, ήταν ο Χαραλαμπίδης [Σπύρος Ελευθερίου], ο Θεόφιλος ο Κονέτος, ήταν ο Μαρής [Κώστος Λυκιαρδόπουλος], μπαμπάς και γιος, ο Ταψάρας [Μανώλης Μανωλίδης]. Αυτή τη δουλειά έκανε ο άνδρας μου όσο μείναμε στην Τένεδο. Είχαμε βέβαια και τα αμπέλια μας. Πήγαινε και στα κτήματα. Είχε ένα αμπέλι στον Άγιο Γιώργη στου Μπασαγά. Είχε κάτι άλλα στου Καφάλια τα ντάμια από πάνω. Και στο ντάμι που μέναμε είχε κι αυτό ένα αμπελάκι. Είχα κι εγώ στην Αγία Παρασκευή από τον μπαμπά μου. Είχαμε τσαούσια και γκντούρες, αλλά τα χάλασε η φυλλοξέρα και τα χάσαμε τα αμπέλια. Υπέφερε μετά πολύ ο κόσμος για να ξαναγίνουν τα αμπέλια.

Παλιά όλοι σπέρναν. Ζυμώναμε στο σπίτι το ψωμί. Τα πηγαίναμε στο φούρνο στου μπάρμπα Στυλιανού. Παλιά είχε πολλούς μύλους. Στην εποχή μου έμειναν δύο. Κάναμε πολλά πράγματα στο σπίτι. Κάναμε κουσκουσί, γιουφκάδης [= χυλοπίτες], τραχανόπιτες, πετιμέζι, ρετσέλ, σαραντόπιτες. Γλυκά κάναμε στο σπίτι, δεν είχαμε ζαχαροπλαστεία τότε.

■ Η Αγία Παρασκευή

Στην Αγία Παρασκευή ήταν τα κτήματα του παππού μου. Μανωλούδης λεγόταν. Εκεί μεγάλωσα εγώ. Σχεδόν όλα τα καλοκαίρια εκεί τα έζησα. Στην Αγία Παρασκευή είχε ντάμια, τώρα δεν έμεινε τίποτε. Και το όνομά μου είναι από το τάμα της μαμάς μου στην Αγία Παρασκευή. Στο πανηγύρι ερχόταν πολύς κόσμος. Κι άλλες μέρες εκτός από το πανηγύρι έρχονταν άνθρωποι και κάθονταν ως το βράδυ. Προπαντός από την Κων/πολη πάρα πολλοί. Δεν υπήρχε μέρα που να μην υπήρχε άνθρωπος εκεί. Ερχόταν πολύς κόσμος για μπάνιο. Οι οργανοπαίχτες ήταν Τούρκοι. Ήταν από απέναντι από την Ανατολή. Οι δικοί μας δεν πολυπηγαίναν να παίξουν στο πανηγύρι. Το πανηγύρι κρατούσε δυο μέρες. Ανήμερα της Αγίας Παρασκευής και του Αγ. Παντελεήμονα. Μερικοί μέναν εκεί το βράδυ. Το 1938 έγινε ένας μεγάλος καβγάς στο πανηγύρι. Δεν θυμάμαι ακριβώς το λόγο, πάνω στο χορό έγινε πάντως. Ανακατευθήκαν τσαντάρμης [= στρατοχωροφύλακες], χτυπήσαν κόσμο. Μερικοί έκαναν και φυλακή.

Το 1923-1929 είχε καρακόλι [= αστυνομία] στην Αγία Παρασκευή. Αυτά τα 2 δωματιάκια που βρίσκονται μέχρι σήμερα τα είχαν καρακόλι. Ήταν σε

καλή κατάσταση τότε. Ήταν δυο τσαντάρμης, κάθε Παρασκευή άλλαζαν. Αυτοί τα καταστρέψαν όλα. Γκρεμνούσαν και κόβαν τα ξύλα και τα καίαν τον χειμώνα. Εκεί υπήρχαν κούλες [= αγροικίες με κεραμοσκεπή] που τις γκρέμισαν. Ήταν μια κούλα διώροφη, η μία πόρτα ήταν από τη βρύση και η άλλη απέναντι από την Αγία Παρασκευή. Πλάι είχε κουζίνα και μαγειρεύε ο κόσμος εκείνα τα χρόνια. Και φούρνο είχε πλάι στα δωματιάκια. Ακόμα μια κούλα είχε στο Αγίασμα κατεβαίνοντας από τα δεξιά. Ήταν μεγάλη κούλα, την είχε φτιάξει ο Καβούνης, αυτός που έφτιαξε το καμπαναριό. Διώροφη και αυτή. Έρχονταν από την Αίγυπτο πολλές οικογένειες και περνούσαν το καλοκαίρι. Τα νοικιάζανε αυτά τα σπίτια. Δυο ήταν από τη μια πλευρά και δυο από την άλλη. Μέναν όλο το καλοκαίρι και περνούσαν πολύ ωραία, μου 'λεγε η μαμά μου. Από το 1936 φέραν και στρατό. Τότε χάλασε πολύ το νησί. Και τότε είχαμε καρακόλι, πάνω στο γιάρ [= απότομη βουνοπλαγιά] που λέγαμε. Απέναντι από το ντάμι που μέναμε εμείς ήταν το καρακόλι. Ήταν στρατιώτες αυτοί, δεν ήταν τσαντάρμης. Μείνανε μέχρι το 1945, αν θυμάμαι καλά.

Εγώ την πρόλαβα την εκκλησία όπως είναι τώρα. Δεν ξέρω πότε κτίστηκε. Έγινε μια ανακαίνιση το 1930. Κάποιος από την Αμερική, που τον λέγαν Νικόλα Χατζηχριστοδούλου, έκανε την ανακαίνιση. Είχε παιδιά στην Αμερική. Η κόρη του νομίζω έστειλε λεφτά. Το παράθυρο ήταν χαλασμένο, το τέμπλο ήταν ξηλωμένο, το είχαν κάψει αυτοί οι τσαντάρμης που σου είπα.

Μου έλεγε η μαμά μου ότι, όταν ήταν ακόμα ανύπαντρη κοπέλα, πήγαινε στη βρύση, γιατί εκεί μεγάλωσε, να φέρει νερό. Αυτό ήταν το νερό που πίναμε. Το νερό πηγάζει από το Αγίασμα. Κάποτε είχε στερέψει. Το είδα ανοιχτό εγώ. Σκάψαν από κει πάνω από το Αγίασμα και είδαν ότι πάει στη βρύση το νερό. Βγάλαν ρίζες από τα δέντρα. Μου έλεγε η μαμά μου «έβλεπα την πλάκα αυτή που λέγει ΜΝΗΜΗ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ, αλλά ήταν ασπρισμένη και ξανά ασπρισμένη. Έλεγα ότι από κάτω πρέπει να έχει γράμματα, αλλά πώς θα τα διαβάσω. Αφιέρωσα μια μέρα, λέει, εκατοσα κι έξυνα με το κλαδευτήρι. Έβρεχα κι έξυνα και τα έβγαλα τα γράμματα στην επιφάνεια».

Το κτήμα μας στην Αγ. Παρασκευή το είχε αγοράσει ο προπαππούς μου. Ήταν τσιφλικι μεγάλο. Ήταν Τούρκος που το είχε, μας έλεγε ο παππούς μου. Είχε ένα ντάμι κι έμενε εκεί. Η Αγ. Παρασκευή δεν ήταν κτισμένη. Υπήρχε ένα μαντρέλι [= μικρή μάντρα], κι εκεί προσκυνούσαν την Αγ. Παρασκευή.

Και ο Τούρκος πήγαινε λέει εκεί κι έκανε ναμάζ [= προσευχή]. Και τον έδερνε λέει κάθε βράδυ η Αγ. Παρασκευή. Και τον ανάγκασε και το πούλησε το κτήμα του. Το πήρε ο προπάππος μου. Τη ρεματιά ο Τούρκος τη δώρισε στην εκκλησία. Έκανε χαρτιά ή έτσι με το στόμα, αυτό δεν το ξέρω.

■ Τα άλλα πανηγύρια

Στη Σωτήρα γινόταν πανηγύρι. Στον Άγιο Γιάννη στου Ζανταλτζή γινόταν. Στα τσάμια πήγαινε ο κόσμος και γλεντούσε. Θυμάμαι σε καλή κατάσταση τα εξωκλήσια. Τον Άγιο Γιώργη στα Καραγάτσια και στον Μπασαγά, την Αγία Μαρίνα, τον Άγιο Θεόδωρο, εκεί γινόταν και πανηγύρι. 18 χρονών πήγα στον Άγιο Λια, δεν υπήρχε εκκλησιάκι, κάτι πέτρες μόνο υπήρχαν.

■ Οι εκκλησιές της Τενέδου

Τις μικρές εκκλησιές, που ήταν σε πολύ καλή κατάσταση, τον Άγιο Γιώργη, την Αγία Αικατερίνη τις λειτουργούσαν κάθε χρόνο. Ο Άγιος Γιώργης ήταν διώροφο. Από πάνω ήταν σπίτι. Και μεγάλο, με 2-3 δωμάτια ήταν. 10 χρονών ήμουν τότε που το θυμάμαι. Μετά το κατεβάσαν και το κάναν μονό. Στα χρόνια τα δικά μου μια γριά θυμάμαι που έμενε. Και δεν ήταν και Τενεδιά. Από αντίκρου θα είχε έλθει τότε πάνω στην αναμπουμπούλα. Πρόσφυγας ήταν η γυναικούλα. Εκεί πέθανε. Την Αγία Αικατερίνη η γειτονιά δεν την αφήναν, την ασπρίζαν, την προσέχαν.

■ Οι μεγάλες γιορτές

Στην αρχή, πριν το 1930 νομίζω, τα Φώτα κατεβαίνανε στο λιμάνι για το Σταυρό οι παπάδες με τα ράσα, όπως εδώ. Τότε βγήκε μια διαταγή να μη γυρίζουν οι παπάδες με τα ράσα. Θυμάμαι τον παπα-Κύριλλο που κατέβαινε κάτω με τα άμφια. Κατέβαζαν και μεγάλες εικόνες από το ιερό μαζί με τα εξαπτέρυγα. Μετά απαγορεύτηκαν αυτά. Κατέβαιναν απλώς με τα κουστούμια, όπως ο πάτερ Στέφανος τελευταία. Ο παπάς θυμάμαι έκλαιγε όταν του είπαν ότι έπρεπε να βγει χωρίς το ράσο. Πριν τον πάτερ Στέφανο ήρθανε κι άλλοι παπάδες αλλά δεν έμειναν πολύ. Την Ανάσταση θυμάμαι τη δεύτερη που την έβγαζαν στον αυλόγυρο και φώναζε ο Μηνάς [Κάλφας]

τα ονόματα, άλλος τόσα δίνει άλλος άλλα. Στα παλιά χρόνια έβγαινε έξω και η Ανάσταση κι ο Επιτάφιος. Μετά απαγορεύτηκαν κι αυτά.

■ Τα μνήματα

Τα μνήματα παλιά ήταν στου Μαρνέλ, δεν τα πρόλαβα εγώ. Υπήρχαν μνήματα επί Ελλάδος και στου Καραλή, που λέγανε. Στο Πρόβασμα από πάνω μού είπαν ότι ήταν. Τα τελευταία που είναι και σήμερα είναι δωρεά του Μιλτιάδη Σπεράντζα. Ήταν δικό του κτήμα και το χάρισε στην εκκλησία. Και είπε να το κάνουν μνήματα, και το έκαναν. Η γυναίκα του Σπεράντζα ήταν δασκάλα στο παρθεναγωγείο. Την έλεγαν Δέσποινα. Δεν θυμάμαι το επίθετό της. Την είχε η μαμά μου δασκάλα. Την έφτασα κι εγώ. Θυμάμαι που πηγαίναμε στην εκκλησία, μικρή βέβαια εγώ, και την μιλούσε η μαμά μου. Τη χαιρετούσε και τη σέβονταν. Εκείνη με το καπελάκι, ψηλή, μεγάλη γυναίκα βέβαια. Ήταν πολύ καλή, ήταν Τενεδιά.

■ Το γιάγμα [= Σεπτεμβριανά]

Μετά το γιάγμα το 1955 αρχίσαμε να φοβόμαστε. Την ίδια μέρα ή την επόμενη που έγινε το γιάγμα, δεν θυμάμαι, είπαν ότι απόψε θα γίνει κάτι. Θα μας σφάξουν λέγαν, ήταν Σεπτέμβριος. Και τόσο πολύ φοβηθήκαν όλοι στη γειτονιά. Ήταν ο μπάρμπα Παναγής ο Δήμος, είχε μια κούλα και μας είπε «ελάτε σε μας». Ήταν και μια κούλα παλιά του Καραγιωργέλη. Την είχε νοικιάσει τότε ο Λούκας ο Θεοφάνους. Μερικές οικογένειες μαζευτήκαν εκεί. Μεγάλο φόβο περάσαμε εκείνο το βράδυ. Οι άνδρες άλλοι ξύλα ετοίμαζαν, άλλοι τα τουφέκια τους γέμιζαν. Σκεπτόμασταν πώς θα προφυλαχτούμε. Ξημέρωσε μια νύχτα τι να σου πω με το φόβο. Μας λέγαν άμα δείτε κάτι εσείς οι γυναίκες να τρέξετε μέσα στα αμπέλια να κρυφτείτε. Ήταν και τα παιδιά, πού να τα κρύψεις κι αυτά; Ξημέρωσε η μέρα πολύ άσχημα, αλλά δεν έγινε τίποτε. Ησυχάσαμε για λίγο αλλά ο φόβος υπήρχε πια. Δεν ήμασταν όπως ήμασταν τα παλιά.

■ Η φυγή

Το 1964 φύγαμε για να έλθουμε στην Αθήνα. Η Ιωάννα είχε τελειώσει το σχολείο και την στείλαμε πιο μπροστά εκείνη. Ήταν καλοκαίρι. Είχε έλ-

θει και ο γιος μου λαθραίος τότε μαζί με ένα άλλο παιδί, στη Μυτιλήνη. Κολυμήσαν και βγήκαν στην ακτή. Εμείς ήρθαμε κανονικά με διαβατήριο. Τον Αύγουστο του 1964 φύγαμε. Ανήμερα της Παναγίας ταξιδεύαμε και φάγαμε στην Καβάλα. Τα κτήματα τα είχαμε πουλήσει. Δεν είχαμε αφήσει τίποτα. Τζάμπα τα δώσαμε. Ούτε που τα τρυγήσαμε, με τα σταφύλια τα δώσαμε. Να φύγουμε έβλεπε ο άνδρας μου. Τα πράγματα δεν ήταν καλά, είχαν κλείσει το σχολείο. Αρχισαν να πειράζουν, αλλουνού τζάμια είχαν σπάσει, αλλουνού την πόρτα... Αρχισαν και κάναν κάτι τέτοια. Είχαν πριν από μας απελαθεί οι έλληνες υπήκοοι, που ήταν ο Δήμος [Γιώργος Ευδαίμων] και ο Κώστος Μιχαλίτσας.

■ Στην Αθήνα

Όταν ήρθαμε εδώ μείναμε στη Νίκαια, ήταν ο γιος μου εκεί. Μετά πήγαμε στα Πατήσια, αλλά δεν μας άρεσε εκεί. Στη Νίκαια ήταν καλύτερα. Ήταν η Αλική εκεί. Δεν ήταν πολλοί Τενεδιοί στην αρχή. Μετά άρχισαν να μαζεύονται. Ο ένας με τον άλλον αρχισαν να έρχονται πολλοί. Στην αρχή τα πράγματα ήταν δύσκολα εδώ. Άμα δεν έχεις και δουλειά... Τον σύστησε τότες τον άντρα μου ένας σ' ένα εργοστάσιο, δούλεψε ένα διάστημα, έφτιαχνε ποτήρια και τέτοια. Καμιά σχέση με παπούτσια. Μετά έφυγε και πήγε στον Σκαραμαγκά. Δούλεψε κι εκεί ένα διάστημα. Πότε εδώ και πότε εκεί δούλευε. Τελικά κατέληξε σε ένα πλυντήριο που πλύναν καράβια. Εκεί δούλεψε ίσαμε το τέλος. Ώσπου αρρώστησε κι αυτός κι έφυγε μια και καλή. Ο γιος μου ταξίδευε με τα καράβια. Μετά έφυγε στην Αυστραλία. Έβλεπε ότι δεν είχε δουλειές, δεν βρήκε μια δουλειά της προκοπής και αναγκάστηκε κι έφυγε στην Αυστραλία.

■ Ξαναπήγες στην Τένεδο από τότε; Θέλεις να πας;

Όχι δεν ξαναπήγα. Πολύ θα το ήθελα αλλά τώρα δεν μπορώ να πάω. Γήρασα πια...

Για την καταγραφή:
Απόστολος Κερκινέογλου

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΕΝΕΔΟΥ

Οι σιδεράδες της Τενέδου

Ένα από τα επαγγέλματα που είχαμε στην Τένεδο ήταν και οι σιδεράδες (ντεμρτζήδες).

Στην ηλικία των 12-13 ετών διάλεξα να πάω κι εγώ ως τσιράκι (= μαθητευόμενος βοηθός) στον Τζώρτζη Κομνηνάκη. Καταξιωμένος παλιός μάστορας! Υπήρχαν κι άλλοι. Ο Δημητρός και ο Κώστος Μουκατάς (αδέλφια), ο Συμεών ο Σάλτος.

Στα πέντε περίπου χρόνια, αφού είχα μάθει καλά τη δουλειά, άνοιξα δικό μου μαγαζί. Στην μα-

γαζάρα. Η τέχνη του σιδερά ήταν δύσκολη, κοπιαστική και ανθυγιεινή. Όλη την ημέρα πάνω από τη φωτιά. Στο καμίνι έκαιγε το κάρβουνο. Ο βοηθός τραβούσε το μ'χαν' (φυσερό) για να δυναμώνει τη φωτιά. Ο μάστορας κρατούσε με τσιμπίδες το σίδερο πάνω από τη φωτιά, μέχρι να βράσει, να μαλακώσει και μετά να το χτυπήσει πάνω στο αμόνι με τη βαριά για να του δώσει το σχήμα που ήθελε ή να το συγκολλήσει με άλλο βρασμένο σίδερο

▲ Διάφορα εργαλεία σιδερά: μ'χαν' (στο κέντρο, μοιάζει σαν ακορντεόν), αμόνι (δεξιά), πέταλα κ.ά. (Τοπικό Μουσείο Ιστορίας Τενέδου)

▲ Ο Τζώρτζης Κομνηνάκης επί το έργον του πεταλώματος, με βοηθό τον Κώστα Ιμβριώτη (αρχείο Κώστα Ιμβριώτη)

και μετά να το βουτήξει πλάι του στο βαρέλι με το νερό για να κρύνει. Αυτή η διαδικασία ήταν και η τέχνη. Έπρεπε να καταλαβαίνεις πότε είναι το σίδερο σε κατάλληλη θερμοκρασία για να το χτυπήσεις. Το κάθε μέταλλο ήθελε το δικό του χρόνο. Είχαμε το καθαρό σίδηρο, το ατσάλι, το μαντέμι, το μαλακό σίδηρο. Το αμόνι ήταν η σιδερένια βάση (ο πάγκος) που χτυπούσαμε πάνω του. Χρησιμοποιούσαμε διάφορα εργαλεία, που κι αυτά τα κατασκευάζαμε μόνοι μας. Βαριοπούλες, διάφορα σφυριά, ψαλίδια, τρυπάνια, ακόνια, σιδεροπρίονα, τσιμπίδες, τσεκούρια κ.ά.

Φτιάχναμε τα αγροτικά εργαλεία του νησιού. Υνιά, πουλούτσα [= αλέτρια], θ'τσέλια [δικέλλια], τσαπιά, μπαλτάδες, κασμάδες, δρεπάνια, τιφτήρες [= μακριά και χοντρά παλούκια για το φύτεμα των κλημάτων], τσιγκέλια, μηχανές ραντίσματος, τειαφστήρια [= εργαλεία για θειάφισμα], παλούτσα [παλούκια], πουρπουντιά [= σύμπλεγμα δύο κρίκων] κ.ά. Επίσης κατασκευάζαμε είδη οικιακής χρήσης, όπως πυροστιές [= τρίποδας για τη στήριξη του μαγειρικού σκεύους πάνω από τη φωτιά], μασιές, μαγκάλια, μουσλούτσα [= δοχεία νερού με βρυσούλα για να πλενόμαστε, τουρκ. musluk], κλώστις, τσά-

γρα στις πόρτες [= μηχανισμός για το άνοιγμα και κλείσιμο της πόρτας], μάνταλους, σόμπες, μπουριά, καβουρντιστήρια για τον καφέ, σιδεριές στα παράθυρα και γενικά ό,τι άλλο μεταλλικό αντικείμενο χρειαζόμασταν.

Φτιάχναμε και τα πέταλα, ήμασταν και πεταλωτές (πεταλώναμε τα ζώα). Και το πετάλωμα ήταν τέχνη. Με ειδικό μαχαίρι, το σαντράτζ [τουρκ. suntıraç], που το κατασκευάζαμε μόνοι μας, παίρναμε το πόδι του ζώου, κόβαμε και καθαρίζαμε το νύχι του από τη «μαγιά», όπως τη λέγαμε. Μετά καρφώναμε με ειδικά καρφιά το πέταλο στο πόδι του ζώου με μεγάλη προσοχή ούτως ώστε να μην περάσει στο φαχνό, γιατί θα πονούσε και θα κούτσαινε. Καρφωνόταν μόνο στο νύχι.

Επίσης κατασκευάζαμε κλειδιά ντουρμπούνια, τα γεμίζαμε με μπαρούτι και τα χτυπούσαμε στο έδαφος (κυρίως στα κατώφλια) με δύναμη. Άναβε το μπαρούτι κι έβγαине φλόγα και δυνατός κρότος. Αυτά ήταν τα βεγγαλικά για την Ανάσταση. Η διασκέδαση των νέων.

Δημήτρης Αρβανίτης

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΝΕΔΟΥ

Διακεκριμένοι Τενέδιοι

Απόστολος Κερκινέογλου, φιλόλογος
<http://users.otenet.gr/~aker>

(συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος)

Μελέτιος Β' ο Τενέδιος, οικουμενικός πατριάρχης

Ο Μελέτιος καταρχάς έγινε ιερομόναχος αναλαμβάνοντας καθήκοντα πρωτοσύγκελλου του μητροπολίτη Νικομήδειας Γαβριήλ. Έτσι απέκτησε μεγάλη εμπειρία

‘Ο Πατριάρχης Κων/πόλεως Μελέτιος Β’
(1768)

▲ Εθνικά Φιλανθρωπικά Καταστήματα
εν Κωνσταντινουπόλει, Ημερολόγιον του έτους 1907, σ. 218

περί τα εκκλησιαστικά δείχνοντας παράλληλα και άλλες αρετές του. Μετά τον θάνατο του μητροπολίτη Ιακώβου χειροτονήθηκε μητροπολίτης Λάρισας το 1750, όπου παρέμεινε μέχρι τις 4 Νοεμβρίου 1768. Όταν μετέβη στην επαρχία του, σε ηλικία πενήντα ετών, αντιμετώπισε αποτελεσματικά τα σοβαρά οικονομικά προβλήματα της μητρόπολης και αφού διοίκησε συνετά την εκκλησία κέρδισε τον θαυμασμό και τους επαίνους των πάντων. Από τον Μακραίο χαρακτηρίζεται ως: *φιλάρετος, φιλάγαθος, φιλόμουσος, έπιεικής, πρᾶος, ανεξίκακος, άπλοῦς, εὐθύς, προνοητικός, διδασκαλικός, οικονομικός μέν, άφιλάργυρός δέ, και γενναίος, κρείττων ήδονῶν, και τοῦ μοναχικοῦ βίου εχόμενος*.¹

Ο Μελέτιος ως μητροπολίτης Λάρισας φρόντισε στις 13 Απριλίου 1755 για τη συγκρότηση κανονισμού δικαιωμάτων των ιερέων για να αποφεύγονται τα οικονομικά σκάνδαλα, ενώ στις 29 Ιουνίου 1756 ζήτησε τη σύνταξη εκκλησιαστικού ή υποσχετικού γράμματος από τους Χριστιανούς για τη σύσταση προς τις γυναίκες να αποφεύγουν την πολυτέλεια στην ενδυμασία και στην εμφάνιση γενικά, συμβουλευοντας αυτές μεταξύ των άλλων «*να [μή] φορώσιν φλωρία, να μη βάζωσι μαργαρητάρια, στεφάνια μαλαματένια, να μη φοροῦσι χρυσά ένδύματα*». Υπογράφεται δε από κληρικούς και εκπροσώπους των επαγγελματιών.²

Το 1757 ο πατριάρχης Καλλίνικος, εκ Ζαγοράς καταγόμενος, αναγνώρισε την αρχιεπισκοπή Δημητριάδος και Ζαγοράς, αποσπώντας την από τη μητρόπολη Λάρισας, της οποίας αποτελούσε επισκοπή, για να διορίσει αρχιεπίσκοπο τον αδελφό του Γρηγόριο. Αφορμή γι' αυτό στάθηκε η σύγκρουση μεταξύ του Μελετίου και του υποψήφιου επισκόπου Δημητριάδος. Ο μητροπολίτης Λάρισας Μελέτιος αντέδρασε στην απόφαση αυτή του πατριάρχη, χωρίς όμως αποτέλεσμα.³

Ο Μελέτιος διακρινόταν για το υψηλό επίπεδο μόρφωσης, όπως φαίνεται από το μικρό συγγραφικό του έργο αλλά και από δύο επιστολές του το 1765 προς τον επίσκοπο Λιτσάς Νεκτάριο, από τις οποίες καταφαίνεται η άριστη γνώση της ελληνικής γλώσσας.⁴

Ο Αναστ. Γούδας τον χαρακτηρίζει ως κάτοχο μεγάλης παιδείας, φιλομαθή, κόσμιο και ελεήμονα. Στη

Λάρισα και στη Θεσσαλία γενικότερα, όπου υπηρέτησε ως μητροπολίτης, άφησε τις καλύτερες εντυπώσεις και όλοι μνημόνευαν τις αρετές του ανδρός. Ο ίδιος συγγραφέας υπήρξε αυτήκοος μάρτυρας της ευγνωμοσύνης που εξέφραζαν οι απόγονοι των ανθρώπων που έγιναν δέκτες των ευεργεσιών και αρετών του Μελέτιου.⁵

Για όλες τις ανωτέρω αρετές του πολλοί τον προέτρεπαν να αναλάβει τον πατριαρχικό θρόνο, αλλά εκείνος δίσταζε συνειδητοποιώντας τις δυσκολίες ενός τέτοιου λειτουργήματος. Εν τέλει θέλοντας και μη, όπως ο ίδιος γράφει, ανήλθε στον πατριαρχικό θρόνο μετά την παμπηφεί εκλογή του στις 5 Νοεμβρίου 1768.

Ο προκάτοχός του Σαμουήλ, ο οποίος υπήρξε καθ' όλα άξιος πατριάρχης, απομακρύνθηκε και εξορίστηκε στο Άγιο Όρος με παρέμβαση του δραγουμάνου Νικολάου Σούτζου και των αντιπολιτευομένων τον Σαμουήλ. Ο Σούτζος φαίνεται ότι έπαιξε κάποιο ρόλο και στην εκλογή του Μελέτιου στον πατριαρχικό θρόνο. Οι υπερβολικές όμως αργότερα απαιτήσεις του από τον Μελέτιο δημιούργησαν αντιπαλότητα μεταξύ τους.⁶ Από τον Κύριλλο Λαυριώτη χαρακτηρίζεται ο Μελέτιος πολυτάλαντος αλλά και φιλόδοξος, τον οποίο χρησιμοποίησαν όσοι φθονούσαν τον προκάτοχό του πατριάρχη Σαμουήλ για να τον ανατρέψουν. Τελικά, πειθόντας τους φιλοκερδείς με χρυσάφι κατάφερε να ανέλθει ο Μελέτιος στον πατριαρχικό θρόνο, γράφει ο Κύριλλος.⁷

Ο Μελέτιος φρόντισε το 1769 για τους πόρους του οικήματος της Πατριαρχικής Ακαδημίας (Μεγάλης του Γένους Σχολής) καθώς και για την ίδρυση βιβλιοθήκης.⁸

Μετά την έκρηξη του ρωσοτουρκικού πολέμου (1768-1774) ο Μελέτιος προσπάθησε να ενισχύσει ηθικά το Γένος, υπογραμμίζοντας την ανάγκη της ενότητας και συλλογικότητας. «*Κοινός γάρ έλεγεν ό άγών, κοινόν τό έργον, και μείζων ό τό πλείστον είσεινεγκών*». Παράλληλα προσευχόταν υπέρ της σωτηρίας του. Ο Μακραιός διέσωσε τη σχετική προσευχή του. Οι φορολογικές απαιτήσεις του Οθωμανικού κράτους λόγω των αυξημένων δαπανών του πολέμου έφεραν σε δεινή θέση τους Έλληνες. Αλλά και κάθε στρατιώτης μπορούσε να απαιτήσει από οποιονδήποτε Χριστιανό ό,τι επιθυμούσε. Εν εναντία περιπτώσει μπορούσε να τον σκοτώσει.⁹

Σε Απομνημόνευμα¹⁰ που υπογράφει ως «Πρώην Κωνσταντινουπόλεως Μελέτιος ο Τενέδιος» στις 23 Μαΐου 1769 ο Μελέτιος αναφέρει με αρκετές λεπτομέρειες τα σχετικά με την πατριαρχική του θητεία και δια φωτίζει αντικρουόμενες πληροφορίες που προέρχονται από άλλες πηγές. Ας τον ακολουθήσουμε στην αφήγησή του, η οποία είναι γραμμένη σε αρχαϊζουσα γλώσσα, και ξεκινά από την άνοδό του στον πατριαρχικό θρόνο.

Μετά την έξωση του πατριάρχη Σαμουήλ στις 4 Νοεμβρίου 1768, την επόμενη ημέρα έγινε στο πατριαρχείο συνέλευση των αρχιερέων, των αρχόντων και «*παντός του έδαγός κλήρου*», παρόντος και του μεγάλου διερμηνέως της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας Νικολά-

ου Σούτζου. Και «*κατά κοινήν γνώμην και έκλογήν*» εξελέγη πατριάρχης και προβιβάστηκε από τη μητρόπολη Λάρισας στον οικουμενικό θρόνο θέλοντας και μη («*έκόντες άέκοντες*»). Οι προσπάθειες και οι παρακλήσεις του να αποφύγει το δυσβάστακτο αυτό φορτίο, και μάλιστα σε μια εποχή πολύ δύσκολη, δεν εισακούστηκαν. Μετά την εκλογή του μετέβη στην Ύψηλή Πύλη, όπου επικυρώθηκε η εκλογή του από τον υπέρτατο επίτροπο και επέστρεψε πάλι στο πατριαρχείο, ύστερα από 18 έτη, 4 μήνες και 24 μέρες στον μητροπολιτικό θρόνο της Λάρισας. Η μετάθεσή του από τη μητρόπολη Λάρισας έγινε στις 3 Νοεμβρίου, την προηγούμενη ημέρα της έξωσης του Σαμουήλ. Συνεπώς χειροτονήθηκε μητροπολίτης Λάρισας στις 9 Ιουνίου 1750. Για το έτος χειροτονίας του υπάρχουν ανακρίβειες σε άλλες πηγές.¹¹ Είναι χαρακτηριστικό ότι η μετάθεσή του έγινε με δικές του δαπάνες που ανήλθαν στις 32.000 γρόσια!

Ωστόσο δεν ήταν τυχερός στον θρόνο του. Στις 8 Απριλίου συκοφαντήθηκε στον σουλτάνο ως κατάσκοπος και συνεργάτης των Μαυροβουνίων, φυλακίστηκε και κινδύνευσε να χάσει τη ζωή του. Ο ίδιος δεν αναφέρει λεπτομέρειες για τη συκοφαντία. Τις σχετικές πληροφορίες έχουμε από άλλες πηγές. Η συκοφαντία προερχόταν, καθώς πιστεύεται, από μερίδα του κλήρου αλλά και λαϊκών, που δεν έβλεπαν με καλό μάτι τις προσπάθειες του πατριάρχη να επιβάλει τη διαφάνεια και την εντιμότητα στη διοίκηση της εκκλησίας.¹²

Το περιστατικό της συκοφαντίας έχει ως εξής: ένας Ιταλός ντυμένος με τουρκική ενδυμασία έκανε τον γιατρό και συνελήφθη στην Αδριανούπολη ως κατάσκοπος. Βασανιζόμενος για να ομολογήσει τους συνενόχους του, είπε ότι γνωρίζει τον πατριάρχη και ότι ενέχεται κι ο παναγιότατος στην αποστολή του ίδιου, με την ελπίδα να απαλλαγεί από τα βασανιστήρια, από τα οποία ωστόσο δεν γλίτωσε αφού αμέσως τον απαχόνισαν.¹³

Άλλη εκδοχή του περιστατικού θέλει δύο τους γιατρούς και μάλιστα Κερκυραίους, οι οποίοι διαλαλούσαν με τελάληδες ότι γιατρεύουν δωρεάν τους Τούρκους. Ο βεζίρης υποπτεύθηκε ότι ήταν κατάσκοποι των Ρώσων που ήθελαν να εξολοθρεύσουν το τουρκικό στράτευμα και τους συνέλαβε. Αρχικά υποστήριξαν πως ό,τι έκαναν το έκαναν για μελλοντικό όφελος. Ο βεζίρης δεν τους πίστεψε και επέμενε στα βασανιστήρια. Τότε αυτοί για να γλιτώσουν είπαν ότι δήθεν φέρνουν γράμμα του στρατηγού Στεφάνου από το Μαυροβούνιο στον πατριάρχη Μελέτιο. Ο βεζίρης υπέθεσε ότι ο Στέφανος ήταν φίλος του πατριάρχη και ίσως θα βρίσκεται κρυμμένος στο πατριαρχείο. Ενημέρωσε αμέσως τον σουλτάνο σχετικά. Το Σάββατο του Λαζάρου οθωμανικός στρατός έφτασε στο πατριαρχείο για να συλλάβει τον Στέφανο. Παρόλο που δεν βρέθηκε ο στρατηγός ούτε άλλο ενοχοποιητικό στοιχείο, ο πατριάρχης και οι συνεργάτες του οδηγήθηκαν στη φυλακή.¹⁴

Συνεχίζοντας ο Μελέτιος την αφήγηση στο Απομνημόνευμά του αναφέρεται στη σύλληψη και τη φυλάκισή

του. Μετά την ακρόαση της λειτουργίας των προηγουμένων μετέβη στον οίκο, που ονομαζόταν *Μποζατζόγλου* και κτίστηκε μερίμνη του, για να στεγάσει τους διδασκάλους που θα παρέδιδαν τα εγκύκλια, φιλοσοφικά και επιστημονικά μαθήματα, ύστερα από πρόσκληση του διερμηνέως Νικόλαου Καρατζά, ότι τον ζητούσε ο Καϊμακάμ Πασάς (= υψηλόβαθμος στρατιωτικός) για κάποιο ζήτημα. Όταν έφτασε όμως εκεί, οδηγήθηκε στη φυλακή που ονομαζόταν *Μουτζούραγα*, χωρίς να ερωτηθεί καθόλου. Ύστερα από λίγο έφεραν κι άλλους γνωστούς και ξένους, που μαζί με τους τρεις συνεργάτες του ανήλθαν στους 30. Στις 2 τη νύχτα τον οδήγησαν σε μια εσωτερική φυλακή, που λεγόταν *Φούρνοι*. Μαζί του ήταν και ο πρωτοσύγκελλος Δανιήλ, ο αρχιδιάκονος Κύριλλος, ο γραμματέας Δημήτριος, ο γραμματέας του κοινού Θεόδωρος, ο κληρικός Αλέξανδρος, ο Χατζή Ασλάνης, ο Καπικεχαγιάς Ιωαννάκης, ο Λεονάρδος Ζωγράφος και ο επίσκοπος Καρύστου Ιάκωβος. Εκεί τους πληροφόρησαν ότι θεωρούνται κατάσκοποι και συνεργάτες των Μαυροβουνίων, γεγονός που τους εξέπληξε, καθώς δεν είχαν καμιά σχέση μ' αυτούς. Στη φυλακή αυτή παρέμεινε σιδηροδέσιμος από τον τράχηλο και τα πόδια περιμένοντας τον θάνατο, χωρίς ωστόσο να αναφέρει λεπτομέρειες για τα βασανιστήρια στα οποία υπέστη, λέγοντας χαρακτηριστικά: «*Όσα δεινά υπέστημεν εν διαστήματι ένδεκα ήμερών τή σιγή παραδοτέον*».

Από άλλες πηγές μαθαίνουμε ότι ο πατριάρχης και οι συνεργάτες του υποβλήθηκαν σε φρικτά βασανιστήρια, όπως η «άλυσος» και το «κούτσωρο», τα οποία περιγράφει γλαφυρά ο Α. Γούδας. Με το πρώτο περνούσαν σιδερένιους κρίκους στον αυχένα του θύματος, ενώ με το δεύτερο έδεναν τα πόδια του, ώστε να μένει αυτό ακίνητο για να μπορούν απερίσπαστοι να προβαίνουν σε περαιτέρω βασανιστήρια.¹⁵

Η σιωπή του Μελέτιου για τα βασανιστήριά του οφείλεται προφανώς στο να μην προκαλέσει τη μήνιν των τουρκικών αρχών μετά την αθώωσή του. Και πράγματι ύστερα από έρευνες αποκαλύφτηκε η συκοφαντία και αφέθηκε ελεύθερος. Πιστεύεται πως η ομολογία του συκοφάντη ότι ήταν ψευδή όλα όσα μαρτύρησε εναντίον του πατριάρχη καθώς και η παρέμβαση του μεγάλου διερμηνέα Νικόλαου Σούτζου βοήθησαν στην απελευθέρωσή του.¹⁶ Ο Καισάριος Δαπόντες αναφέρει ότι, όταν ο πατριάρχης επρόκειτο να οδηγηθεί στα βασανιστήρια, ένας αγγελιοφόρος ήλθε τρέχοντας και ανακοίνωσε ότι εκδηλώθηκε πυρκαγιά στο σαράι. Τότε ο βασιλιάς διέκοψε αμέσως τα βασανιστήρια αθώνοντας όλους τους φυλακισμένους.¹⁷

Παρά την κατάρριψη των κατηγοριών, οι Τούρκοι δεν αποκατέστησαν τον Μελέτιο στον πατριαρχικό θρόνο, γιατί θεώρησαν υποτιμητικό να παραδεχτούν το σφάλμα τους. Αντίθετα έδωσαν εντολή να εκλεγεί νέος πατριάρχης. Ο Μελέτιος με έγγραφο του προς την Ιερά Σύνοδο υπέβαλε την παραίτησή του. Έτσι προχώρησαν στην εκλογή νέου πατριάρχη που ήταν ο μητροπολίτης

Θεσσαλονίκης Θεοδόσιος (11 Απριλίου 1769).¹⁸ Ο Μελέτιος εξορίστηκε στη Μυτιλήνη το απόγευμα του Μ. Σαββάτου στις 18 Απριλίου, έχοντας φύλακα (*mubassır*) τον Σεϊντ Χατζή Σουλεϊμάν Τσαούς, ενώ οι συνεργάτες του απαλλάχτηκαν εντελώς. Για τα γεγονότα αυτά άλλες πηγές μάς δίδουν διαφορετικές πληροφορίες.¹⁹

Ο Μελέτιος αρχικά κατέλυσε στη μητρόπολη Μυτιλήνης και ύστερα από 14 μέρες μετοίκησε σε άλλο κτήριο αναμένοντας, όπως λέγει, την απαλλαγή του.

Μετά το κείμενο αυτό ακολουθεί ένα δεύτερο που εξιστορεί με αρκετές λεπτομέρειες γεγονότα του ρωσοτουρκικού πολέμου (1768-1774) και συγκεκριμένα τη δράση του ρωσικού στόλου υπό την ηγεσία του Αλεξίου Ορλώφ, που εμφανίστηκε στο Αιγαίο στα τέλη Απριλίου του 1770, και τις καταστροφές που υπέστησαν οι Έλληνες μετά την αποτυχία του να καταλάβει την Πελοπόννησο. Συνεχίζει με την περιγραφή της ναυμαχίας του Τσεσμέ και την καταστροφή του οθωμανικού στόλου. Αναφέρει έπειτα τον ερχομό του ρωσικού στόλου στη Μυτιλήνη και τις συμφορές των Χριστιανών του νησιού από τους Οθωμανούς μετά την αποχώρηση των Ρώσων. Θύμα υπήρξε κι ο ίδιος, όταν εισέβαλαν δύο Οθωμανοί στην οικία του και τον τραυμάτισαν πολλαπλώς και ιδίως στο αριστερό του χέρι, που έμεινε ανάπηρο, αφήνοντάς τον ημιθανή. Και δεν σταμάτησαν να τον χτυπούν με τα γιαταγάνια τους παρά τις ικεσίες και τις υποσχέσεις του να τους δώσει χρήματα. Τον εγκατέλειψαν μόνον όταν νόμισαν ότι ήταν νεκρός, αφαιρώντας, ότι πολύτιμο βρήκαν στο σπίτι του. Στη συνέχεια αναφέρει χαρακτηριστικές λεπτομέρειες για το πώς ξέφυγε και ζήτησε βοήθεια από ενοίκους κοντινής οικίας. Και πάλι λέγει ότι δεν επιθυμεί να αναφέρει τα όσα φοβερότερα πέρασε. Ο ρωσικός στόλος έπειτα κατέλαβε τη Λήμνο αλλά και πάλι οι Τούρκοι κατόρθωσαν να την ανακτήσουν εξαντλώντας τη μανία τους επάνω στον χριστιανικό πληθυσμό του νησιού, όπως προηγουμένως και στη Μυτιλήνη. Κατά τη δεύτερη πολιορκία της Μυτιλήνης από τον ρωσικό στόλο τον Οκτώβριο του 1771 ο Μελέτιος μαζί με τον μητροπολίτη Μυτιλήνης Γεράσιμο και τους προσετούς της πόλης, συνολικά 15, κλείστηκε σε φυλακή που λεγόταν Μπαμπά Μουσά. Οι βόμβες που έριχναν οι Ρώσοι παρ' ολίγο να σκοτώσουν και τους φυλακισμένους. Ύστερα από αυτό μεταφέρθηκαν σε άλλη φυλακή τη λεγόμενη Πυρελή. Εν τέλει μετά τον ερχομό στη Μυτιλήνη του διοικητή του Αιγαίου (*kaptan paşa*), του Cezayirli Hasan Paşa, αποφασίστηκε η απαλλαγή των φυλακισμένων και η ελευθερία όλων των Χριστιανών στις 7 Νοεμβρίου.

Μετά τη σύναψη της ειρήνης μεταξύ των εμπολέμων Ρωσίας και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και συγκεκριμένα στις 8 Ιουλίου του 1775 απαλλάχτηκε ο Μελέτιος από την εξορία «δια βασιλικού προσκυνητού ορισμού» και μετέβη στην Τένεδο. Αλλά και στην πατρίδα του δεν φαίνεται να ήταν εντελώς ελεύθερος καθώς, όπως γράφει ο ίδιος σε άλλο σύντομο κείμενό του²⁰, «*Ελθέ-*

ντες [εις Τένεδον] [...] δὲν ἐλλείψαμεν τὸ νὰ γράφωμεν συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως τῷ τε Πατριάρχῃ κῦρ Σωφρονίῳ, τῇ ἱερᾷ συνόδῳ [...] δεόμενοι θερμῶς νὰ μᾶς ἐλευθερώσουν ἀπὸ ἐντεῦθεν, καὶ νὰ ἀπέλθωμεν εἰς βασιλεύουσιν διὰ τινὰς κατεπειγουσὰς ἀναγκαίας μας χρείας, [...] μόλις τῷ 1777 Ἀπριλλίου 26 [...] ἐλάβομεν τὸν τῆς ἐλευθερίας μας βασιλικὸν ὑψηλὸν προσκυνητὸν ὀρισμὸν». Με τὴ σουλτανική αὐτὴ ἀδεια προβλεπόταν ἡ μετάβασή του στὴ μονὴ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Ἀντιγόνης τῶν Πριγκηπονήσων καὶ ἡ ἐπιστροφή του στὴν Τένεδο μετὰ ἀπὸ 61 μέρες ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ὀλοκλήρωση ἢ ὄχι τῶν προσωπικῶν του υποθέσεων. Δὲν ἀναφέρει ὡστόσο τι εἶδους ἦταν αὐτὲς οἱ υποθέσεις. Δὲν εἶναι γνωστὸ ἀν ἐπέστρεψε τελικὰ στὴν Τένεδο ἢ ὄχι. Στὴν ἱστοσελίδα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀναφέρεται ὅτι ἐπέστρεψε στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου πέθανε πᾶμπτωχος. Ἄλλη πληροφορία τὸν θέλει νὰ πεθαίνει στὴ Μυτιλήνη καὶ ἄλλη στὴν Τένεδο.²¹

Τοῦ Απομνημονεύματος προηγούνται δύο ἀκολουθίες τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου ποὺ ψάλλονται ἡ μία στὶς 18 Ἰανουαρίου καὶ ἡ ἄλλη στὶς 2 Μαΐου. Γράφτηκαν ἰδιοχείρως ἀπὸ τὸν Με-

λέτιο στὴ Μυτιλήνη στὶς 14 Μαρτίου 1774 καὶ εἶναι ἀφιερωμένες στὸν μητροπολιτικὸ ναὸ Μυτιλήνης τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Εἶναι δε γραμμένες καλλιγραφικὰ ὡς τὰ παλιὰ χειρόγραφα. Στὸ τέλος ὑπάρχει καὶ ἡ πατριαρχική σφραγίδα με τὸ ὄνομα τοῦ Μελετίου καὶ τὸ ἔτος τῆς πατριαρχίας τοῦ 1768.

Πίσω ἀπὸ τὴν προμετωπίδα τῆς βίβλου, ποὺ περιλαμβάνει τὶς ἀκολουθίες, βρίσκονται τέσσερα τροπάρια ποὺ φέρουν τὴν ἐπιγραφή «Μελετίου μεγαλυνάρια εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον» καὶ ἔχουν ὡς ἐξῆς:

1) «Τῆς τριάδος μύστην καὶ λειτουργόν, καὶ τῆς οἰκουμένης ἀντιλήπτορα καὶ φρουρόν, τὸν προστάτην Λέσβου, Ἀρείου καθαιρέτην, Ἀθανάσιον ὕμνοις πάντες δοξάσωμεν». 2) «Χαίροις τῶν ποιμένων ἢ καλλονῆ, καὶ Ἀλεξανδρέων πρόεδρος τε καὶ ποδηγός, θρέμμα τῆς Αἰγύπτου, στυλε Ὁρθοδοξίας, πρεσβέων μὴ ἐλλίπης ὑπὲρ τῶν δούλων σου». 3) «Θλίψεις καὶ κινδύνους καρτερικῶς, καὶ ὑπερορίας διωγμούς τε ὑπενεγκῶν, ἐν ἔτεσι πλείστοις ὑπὸ τῶν κακοδόξων, τῇ προαιρέσει μάρτυς, πάτερ, γενόμενος». 4) «Δεῦτε εὐφημήσωμεν οἱ πιστοί, τοὺς δῶα φωστήρας Ἀθανάσιον τὸν σοφόν, καὶ Κύριλλον θεῖον, τοὺς μύστας τῆς τριάδος, Χριστοῦ τοὺς ἱεράρχας ὕμνοις γεραίροντες».

Παραπομπές-σημειώσεις

1. Κ. Σάθας, Σέργιου Μακραιῶν Εκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, ἐν Βενετία 1872, τ. 3, σ. 273-274. Μῆρος τοῦ κειμένου τοῦ Μακραιῶ καὶ στο Κ. Σάθας, Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς, Ἀθῆναι 1869, σ. 475-477.
2. Ε. Φαρμακίδης, Ἡ Λάρισα, Βόλος 1926, σ. 270-272. Ὁ συγγραφέας εσφαλμένα ἀναφέρει τὸν Μελέτιο Β' καὶ τὸν Μελέτιο Γ', ἐνὸς πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο πρόσωπο, σ. 109-111.
3. Κ. Κούμας, Ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, ἐν Βιέννῃ 1831, τ. 10, σ. 399. Πβ. Φαρμακίδης, Ἡ Λάρισα ὁ.π. σ. 110.
4. Π. Αραβαντινός, Βιογραφικὴ Συλλογὴ Λογίων τῆς Τουρκοκρατίας, Ἰωάννινα 1960, σ. 119-120.
5. Α. Γούδας, Βίοι Παράλληλοι τῶν ἐπὶ τῆς Ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος Διαπρεφάντων Ἀνδρῶν, ἐν Ἀθῆναις 1869, τ. Α', σ. 10-11.
6. Α. Κομνηνός Ὑψηλάντης, Εκκλησιαστικὸν καὶ Πολιτικόν, Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν, ἐν Κων/πόλει 1870, σ. 419, 421, 424. Πβ. Κ. Σάθας, Σέργιου Μακραιῶ ὁ.π. σ. 259-260.
7. Μ. Γεδεών, Κυρίλλου Λαυριώτου Πατριάρχει μετὰ τὴν Ἄλωσιν (1453-1794), Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ ΣΤ' τόμου τοῦ Ἀθηναίου, Ἀθῆναι 1877, σ. 47. Ὁ Μ. Γεδεών θεωρεῖ τὸν Κύριλλο ἀμερόληπτο στὶς κρίσεις του, σ. 12.
8. Τρύφων Εὐαγγελίδης, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἐν Ἀθῆναις 1936, τ. 1, σ. 7-8.
9. Κ. Σάθας Κ., Σέργιου Μακραιῶ ὁ.π. σ. 264-265, 266. Ἡ προσευχὴ τοῦ Μελέτιου: «Ἰδοὺ δὴ οἱ ἐχθροὶ σου Κύριε ἤχησαν, καὶ οἱ μισούντες σε ἦσαν κεφαλὴν, ἐπὶ τὸν λαόν σου κατεπανουργέσαντο γνώμην καὶ ἐβουλεύσαντο κατὰ τῶν ἁγίων σου, εἶπον δευτε καὶ ἐξολοθρεύσωμεν αὐτούς, καὶ οὐ μὴ μνησθῆ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐν ἑκκρατίῳσιν ἑαυτοῖς λόγον πονηρόν, διηγῆσαντο τοῦ κρύψαι παγίδας τοῖς δούλοις σου, διενόηθησαν καὶ ἐλάλησαν ἐν πονηρίᾳ ἀδικίαν εἰς τὸ ὄψος ἐλάλησαν· μὴ δὴ παραδόξως ἡμᾶς εἰς τέλος, μὴδὲ ἀποστήσεις τὸ ἔλεός σου ἀφ' ἡμῶν Κύριε· ρῦσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀναγκῶν ἡμῶν καὶ ἰλάσθητι ταῖς ἁμαρτίας ἡμῶν ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου· βοήθησον ἡμῖν ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἔνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου, ἐξελοῦ ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, ρῦσαι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, καὶ ἐξ ἀνδρῶν ἀμαρτῶν σώσον ἡμᾶς, σκέπασον ἡμᾶς ἀπὸ συστροφῆς πονηρευομένων, ἀπὸ πλήθους ἐργαζομένων ἀδικίαν· ἀπόδος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις, ποιήσον μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιεικειάν σου, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἔλεός σου, ἐξελοῦ ἡμᾶς κατὰ τὰ θαυμάσιά σου, καὶ δὸς δόξαν τῷ ὀνόματί σου Κύριε· ἀπόδος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις, ἐντραπήσαν πάντες οἱ ἐνδεικνύμενοι τοῖς δούλοις σου κακά, περιβαλλέσθωσαν αἰσχύνῃν καὶ ἐντροπῇν οἱ λογιζόμενοι ἡμᾶς ὡς πρόβατα σφαγῆς καὶ καταισχυνθῆσαν ἀπὸ πάσης δυναστείας· ἐπὶ σοὶ Κύριε ἠλπίσαμεν, γένοιτο Κύριε τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεως ἡμῶν σὺ εἶ, καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψώθησεται τὸ κέρδος ἡμῶν».
10. Μελετίου Πατριάρχου τοῦ Τενεδίου, Ἱστορικὸν Απομνημόνευμα, Πανδώρα 11 (1861) 572.
11. Γ. Αινιάν, Συλλογὴ ἀνεκδότων συγγραμμάτων τοῦ αἰδίου Ευγενίου τοῦ Βουλγάρεως, ἐν Ἀθῆναις 1838, τ. 1, 18', ἀναφέρει ὅτι ὁ Μελέτιος ἦταν μητροπολίτης Λάρισας τὸ 1746. Πβ. Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες, ἐν Κων/πόλει 1884, σ. 661, γράφει ὅτι ἐγένετο μητροπολίτης λίγο πρὶν τὸ 1750.
12. Παν. Αραβαντινός, Βιογραφικὴ Συλλογὴ, ὁ.π. σ. 119.
13. Ζ. Μαθᾶς, Κατάλογος ἱστορικῶν πατριαρχῶν τῆς ἐν Κων/πόλει Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Εκκλησίας, ἐν Ἀθῆναις 1884, σ. 157-158. Πβ. Κ. Κούμας, Ἱστορία, ὁ.π. τ. 10, σ. 402-403. Πβ. Α. Γούδας, Βίοι, ὁ.π. τ. Α', σ. 11.
14. Α. Κομνηνός Ὑψηλάντης, Εκκλησιαστικῶν, ὁ.π. σ. 439. Πβ. Κ. Σάθας, Σ. Μακραιῶ, ὁ.π. τ. 3, σ. 270.
15. Α. Γούδας, Βίοι, ὁ.π. τ. Α', σ. 10-14. Πβ. Κ. Σάθας, Σ. Μακραιῶ, ὁ.π. τ. 3, σ. 270-272.
16. Καλλίνικος Γ', Ἱστορικὰ σημειώματα, ΔΙΕΕ 1 (1923) 52.
17. Κ. Σάθας, Καισάριου Διαπόντε Ἱστορικὸς κατάλογος, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τ. 3, σ. 83.
18. Κ. Σάθας, Σ. Μακραιῶ, ὁ.π. σ. 271.
19. Κ. Σάθας, Σ. Μακραιῶ, ὁ.π. σ. 273, γράφει ὅτι ἡ ἐξορία τοῦ Μελέτιου ἐγένετο κατ' ἀπαιτήσιν δὴθεν τοῦ διαδόχου τοῦ Θεοδοσίου. Πβ. Ζ. Μαθᾶς, Κατάλογος, ὁ.π. σ. 157-158, δὲν ἀναφέρει ἐξορία τοῦ στὴ Μυτιλήνη ἀλλὰ στὴν Τένεδο, ὅπου ἐξῆσε τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του. Πβ. Α. Γούδας, Βίοι, ὁ.π. τ. Α', σ. 11, γράφει ὅτι ὁ Οἰκονόμος ἀπεβίωσε κατὰ τὰ βασανιστήρια, ἐνὸς ὁ ἀρχιδιάκονος ἐπέζησε ἀλλὰ ἀπώλεσε τὸ δεξιὸν χεῖρ. Πβ. Σκαρλάτος Βυζάντιος, Ἡ Κων/πολις, Ἀθῆναι 1862, τ. 2, σ. 543, ἀναφέρει ὅτι ἀπεβίωσε κατὰ τὴ διάρκεια τῶν βασανιστηρίων καὶ ὁ Μέγας Οἰκονόμος. Το ἴδιο λέγει καὶ ὁ Ε. Φαρμακίδης, Ἡ Λάρισα ὁ.π. σ. 111, ὁ ὁποῖος προσθέτει ὅτι ὁ ἀρχιδιάκονος Κύριλλος κατόρθωσε νὰ ἀποδράσει. Πβ. Κ. Σάθας, Σ. Μακραιῶ, ὁ.π. σ. 271-272, γράφει ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Καρύστου Ἰάκωβος, ὁ ὁποῖος ὁμοίως κατὰ τὴ γνώμη τῶν βασανιστῶν στὸν Στέφανο, τὸν ἠγάπη τοῦ Μαυροβουνίου, ἀπεβίωσε κατὰ τὴ διάρκεια τῶν βασανιστηρίων.
20. [Στ. Λάμπρου], Ἐνθυμῆσεων ἠτοι χρονικῶν σημειωμάτων συλλογῆς πρώτης, ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ Ζ (1910) 241.
21. Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες, ὁ.π. σ. 661, γράφει ὅτι πέθανε στὴ Μυτιλήνη. Πβ. Ζ. Ν. Μαθᾶς, Κατάλογος, ὁ.π. σ. 157, γράφει ὅτι ἐξορίστηκε στὴν Τένεδο, ὅπου καὶ πέθανε. Πβ. Α. Γούδας, Βίοι, ὁ.π. τ. Α', σ. 14, γράφει ὅτι πέθανε στὴν Τένεδο. Πβ. Κ. Κούμας, Ἱστορία, ὁ.π. τ. 10, σ. 403, γράφει ὅτι ἐξορίστηκε στὴν Τένεδο, ὅπου ἔμεινε μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του.

Το Αιγαίο ως αρχιπέλαγος και η ΑΟΖ

(Άκαιροι προβληματισμοί εν μέσω χρεοκοπίας ή ζωογόνες σκέψεις για ένα ευοίωνο μέλλον της πατρίδας μας;)

Οι σχέσεις των δύο χωρών Ελλάδος και Τουρκίας διακρίνονται από μια συνεχή αμφισβήτηση των Ελληνικών δικαιών από την πλευρά της γείτονος. Κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδος στον υποθαλάσσιο και εναέριο χώρο αυτής αποτέλεσαν μήλον της έριδος μεταξύ των δύο γειτονικών χωρών και διαρκή θρυαλλίδα των συνεχώς μεταβαλλόμενων σχέσεων τους. Μόνιμη σταθερά αυτής της συνεχούς ψυχροπολεμικής αντιπαράθεσης είναι αφενός οι αστήρικτες νομικά προκλήσεις της γείτονος, αφετέρου η συνεχής εμμονή της Ελλάδος στις διεθνείς συνθήκες και στη διεθνή σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας (1982) και ως αποτέλεσμα αυτών ένας αέναος ανταγωνισμός των εξοπλισμών μεταξύ των δύο «άσπονδων» συμμάχων του ΝΑΤΟ. Όπως ανεφέρθη παραπάνω η κρίση που σοβεί μεταξύ των δύο χωρών εδράζεται σε συνεχιζόμενες λεκτικές (γκρίζες ζώνες στο Αιγαίο, casus belli) ή de facto παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου (παράνομες υπερπητήσεις στον ελληνικό εναέριο χώρο FIR Αθηνών και διέλευση τουρκικών πλοίων στα ελληνικά χωρικά ύδατα όχι αβλαβή) από πλευράς της Τουρκίας.

Η ιστορία ξεκινάει κάπου στο 1973 όταν η τουρκική κυβέρνηση παραχώρησε άδεια διεξαγωγής ερευνών για πετρέλαιο σε υποθαλάσσιες περιοχές κοντά σε ελληνικά νησιά. Το 1974 και το 1976 πραγματοποιήθηκαν έρευνες στο Αιγαίο από τουρκικό ωκεανογραφικό σκάφος. Η Ελλάδα αντέδρασε, θεώρησε τη διαμάχη νομική και ζήτησε την προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο. Το ζήτημα περιπλέκεται από το γεγονός ότι η Τουρκία δεν έχει κυρώσει ούτε τη Διεθνή Συνθήκη για την υφαλοκρηπίδα του 1958 ούτε τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της θάλασσας του 1982, οι οποίες ορίζουν την υφαλοκρηπίδα και τρόπους οριοθέτησής της. Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης πάντως έχει δεχτεί ότι τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα αποτελούν εθιμικό δίκαιο και τα άρθρα 1-3 της Συνθήκης του 1958 ισχύουν για όλα τα κράτη, ανεξάρτητα από το αν την έχουν κυρώσει. Συνεπώς οι αιτιάσεις της Τουρκίας περί υφαλοκρηπίδας της Ανατολίας στην οποία ανήκουν ελληνικά νησιά του Αιγαίου πελάγους κρίνονται νομικά ασταθείς και αβάσιμες. Επιπλέον, όπως σαφώς προβλέπεται από το Διεθνές Δίκαιο και τη σχετική νομολογία, τα νησιά έχουν πλήρη δικαιώματα υφαλοκρηπίδας, παρά τους αντίθετους, νομι-

κά αβάσιμους ισχυρισμούς της Τουρκίας για «έλξη» τους από την υφαλοκρηπίδα της Ανατολίας. Φανερώνει δε, η συνολική στάση της γείτονος ότι πίσω από την επιθυμητή για αυτήν οικονομική συνεκμετάλλευση και άρα πολιτική συγκυριαρχία στο Αιγαίο κρύβεται η πολύ πιθανή ύπαρξη κοιτασμάτων πετρελαίου στο υπέδαφος του βυθού αυτού, το οποίο αποτελεί φυσικό συστατικό της υφαλοκρηπίδας. Γεγονός το οποίο στις ημέρες μας αποτελεί κοινό τόπο σε συζητήσεις σε διάφορα ευρωπαϊκά ή μη fora.

Η υφαλοκρηπίδα ωστόσο αποτελεί κατά κοινή ομολογία μη νομικό αλλά γεωλογικό θεσμό. Αντιθέτως η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ – ορισθείσα διεθνώς ως η οικονομική ζώνη κυριαρχίας του παράκτιου κράτους 200 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσης της αιγιαλίτιδας ζώνης) αποτελεί έναν αρχικά εθιμικό και ύστερα τυπικό θεσμό του διεθνούς δικαίου της θάλασσας που μπορεί να αποτελέσει την ουσιαστική διέξοδο της χώρας από το εν μέρει διπλωματικό της αδιέξοδο. Έτερη επίσης λύση αποτελεί η κατοχύρωση της χώρας μας ως αρχιπελαγικού κράτους στη λογική των ευθειών γραμμών βάσεως, δεδομένο που θα οδηγούσε στην οριστική απεμπλοκή του εν λόγω ζητήματος. Θα κατοχυρωθεί συνεπώς το Αιγαίο ως κλειστή ελληνική θάλασσα με ταυτόχρονο de jure αποκλεισμό της Τουρκίας από την αξιοποίηση των φυσικών πόρων αυτού ή «νικήτρια» από μια ακόμα μάχη θα βγει η γειτονική χώρα;

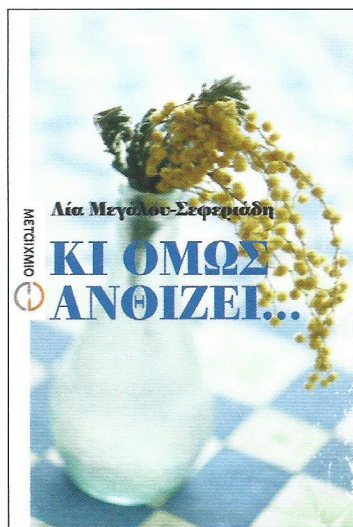
Δυστυχώς όμως σήμερα, που η χώρα μας όχι απλώς βυθίζεται αλλά έχει πια κατακάσει στο πάτο του βαρελιού, κουβέντες για εκμετάλλευση του αποδεδειγμένα υπαρκτού πλούτου του Αιγαίου κρίνονται ανούσιες και εκτός ατζέντας από τους πολιτικούς μας (και φυσιολογικά κρίνονται ανούσιες και άκαιρες, αφού αυτά τα ζητήματα έπρεπε να είχαν μελετηθεί και διαλευκανθεί εδώ και δεκαετίες). Σήμερα δυστυχώς δεν υπάρχουν σκέψεις για να τεθούν τέτοια ζωογόνα για τον Ελληνισμό ζητήματα καθώς προέχει η σωτηρία της χώρας μας από την χρεοκοπία και εγώ –όπως πολλοί άλλωστε πιστεύω– αναρωτιέμαι ποιας ΧΩΡΑΣ, ποιας ΕΛΛΑΔΑΣ.

Αντώνης Ζερβουδάκης, δικηγόρος
Μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου Τενεδίων «ο Τέννης»

Ένα μυθιστόρημα που αναφέρεται και στην Τένεδο

«ΚΙ ΟΜΩΣ ΑΝΘΙΖΕΙ» της Λίας Μεγάλου-Σεφεριάδη, εκδόσεις Μεταίχμιο, Απρίλιος 2011

Λίγα λόγια για το βιβλίο

Οι άνεμοι των βαλκανικών πολέμων ξεριζώνουν μια ελληνική οικογένεια από τις Σαράντα Εκκλησιές της Ανατολικής Θράκης. Οι επιζήσαντες βρίσκουν καταφύγιο στην απελευθερωμένη Μακεδονία. Στην κοσμοπολίτικη Καβάλα, την τότε «πόλη των δολαρίων», ιδρύουν ένα από τα πρώτα πολυκαστήματα του ελληνικού χώρου την εποχή της δόξας των καπνών.

Εκεί γεννιέται η Ηλέκτρα με το γονίδιο της γενναιοδωρίας. Εκεί μεγαλώνει σαν πριγκιπέσα. Και ξαφνικά νέος πόλεμος, ελληνοϊταλικός, βουλγαρική κατοχή και νέα φυγή της οικογένειας στη γερμανοκρατούμενη Θεσσαλονίκη. Καινούργιο ξεκίνημα απ' το ναδίρ, καινούργια προκοπή.

Ένας έρωτας που δοκιμάζεται από τη δίνη του πολέμου. Μια ακριβοπληρωμένη ευτυχία. Τα όνειρα και οι προσδοκίες που σαρώνει ο εμφύλιος. Το πένθος της Ελλάδας, το πένθος της Ηλέκτρας. Κι έπειτα πάλι αγώνας, πάλι δημιουργία, πάλι προκοπή. Η μαχητική Ηλέκτρα στήνει στην Αθήνα μια ζηλευτή επιχείρηση, ώσπου κάποτε έρχεται η ώρα να καταστραφεί κι αυτή. Όχι από πόλεμο ετούτη τη φορά, αλλά από την πιο μεγάλη προδοσία. Η Ηλέκτρα της γενναιοδωρίας, η μεγαλωμένη στα πούπουλα, περπατάει ξυπόλυτη στ' αγκάθια, αλλά με το κεφάλι πάντα ψηλά.

Σήμερα, στο κατώφλι των ενενήντα της χρόνων, στέκεται όρθια, με την ίδια πάντα γενναιοδωρία, με το ίδιο χαμόγελο καλημέρας. Ζωντανό κομμάτι της νεότερης Ιστορίας μας, μαρτυράει για όλα τα ιστορικά γεγονότα που σημάδεψαν τη ζωή της καθώς και την πατρίδα μας, ενώ δεν παραλείπει να σχολιάζει με χιούμορ αλλά και έγνοια για τον τόπο ετούτο τη δύσβατη σημερινή πραγματικότητα. Με τον τρόπο αυτό συμβάλλει στη νεοελληνική μας αυτογνωσία, αφήνοντάς μας μια θετική επίγευση παρ' όλα αυτά.

Η συγγραφέας

Η Λία Μεγάλου-Σεφεριάδη γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1945. Σε ηλικία είκοσι ετών εγκαταστάθηκε στην Αθή-

να, όπου και ζει μέχρι σήμερα. Το 1966 πρωτοεμφανίστηκε στο περιοδικό Εποχές του Άγγελου Τερζάκη με το διήγημα "Έντεκα γράμματα κι ένα υστερόγραφο". Ακολούθησαν δημοσιεύσεις πεζών και ποιημάτων σε περιοδικά και συλλογικές εκδόσεις. Το 1972 εκδόθηκε το πρώτο της βιβλίο, μια ποιητική συλλογή με τίτλο "Ο δραπέτης στο δέντρο". Από τότε έως σήμερα έχει εκδώσει άλλα δεκαπέντε βιβλία, τα περισσότερα μυθιστορήματα. Ποιήματα και πεζά της έχουν μεταφραστεί σε διάφορες ξένες γλώσσες. Επίσης έχει ασχοληθεί και η ίδια με μεταφράσεις βιβλίων, κυρίως κοινωνικοπολιτικών. Το 2001 τιμήθηκε με το βραβείο Ιπεκτοσί για το μυθιστόρημά της "Σαν το μετάξι".

Το απόσπασμα από το μυθιστόρημα που αναφέρεται στην Τένεδο

«Καθώς πλησίαζε ο καιρός της αποφυλάκισής μου, μια συγκρατούμενή μου μ' έδωσε την ιδέα τι να κάνω όταν βγω, για να βγάλω χρήματα. «Να φυλάς τη νύχτα γέροντες...» με συμβούλεψε. Η γυναίκα αυτή, παρά το προχωρημένο της ηλικίας της, οδηγήθηκε στη φυλακή για χρέη προς το Δημόσιο. Καταγόταν από την Τένεδο, όπου η οικογένειά της είχε αμπέλια και οινοπαραγωγική μονάδα. Όταν διώχτηκαν κακήν κακώς από τους Τούρκους, μετανάστευσαν στην Αυστραλία με τα παιδιά τους. Εκεί έκαναν κάποιο κομπόδεμα και αποφάσισαν να επιστρέψουν στην Ελλάδα. Ευτυχώς τα παιδιά δεν τους ακολούθησαν. Ήρθαν μόνοι τους εδώ, άνοιξαν μια κάβα, άσχετοι καθώς ήταν από τη νεοελληνική πραγματικότητα έμπλεξαν με την Εφορία επειδή δεν έδωσαν λάδι ν' ανάψουν τα καντήλια, τραβήχτηκαν, ξανατραβήχτηκαν, ο άντρας της πέθανε κι έμεινε γριά γυναίκα να παλεύει με τα χρέη.

Μία και μοναδική φορά κατάφεραν να πάνε με κάποιο σωματείο εκδρομή στην Τένεδο. «Μείναμε στο ξενοδοχείο που το 'χει πλέον Τούρκος, ξένοι στα δικά μας χώματα, κι έβλεπα απ' το παράθυρο το σπίτι μας, τ' αμπέλια μας...» Μέσα στη φυλακή συνειδητοποίησε πλήρως το μεγάλο λάθος τους να εγκαταλείψουν την Αυστραλία για την Ελλάδα. «Τι καλό περιμέναμε απ' το ελεεινό αυτό κράτος» αναρωτήθηκε «όταν χιλιάδες Έλληνες διώχτηκαν και ξαναδιώχτηκαν με τον πιο βάρβαρο και δόλιο τρόπο από την Τένεδο, την Ίμβρο, την Πόλη και η μητέρα Ελλάδα δεν έβγαλε μιλιά...» σ. 253-254

Ευχαριστίες προς την κ. Λία Μεγάλου-Σεφεριάδη

Ο Σύλλογος Τενεδίων «ο Τέννης» ευχαριστεί θερμά τη συγγραφέα για την ευγενή της καλοσύνη να αποστείλει ένα αντίτυπο του βιβλίου της με ιδιόχειρη αφιέρωση για τη βιβλιοθήκη του Συλλόγου μας.

ΒΗΜΑ ΣΤΗ ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ

Η Τένεδος με τα μάτια ενός μικρού Τενεδιού

◀ Η Τένεδος

Επειδή μου αρέσει η ζωγραφική άρχισα να ζωγραφίζω την Ίμβρο, που είναι το νησί του πατέρα μου. Όταν την τελείωσα, θέλησα να κάνω άλλο ένα νησί και σκέφτηκα την όμορφη Τένεδο, που είναι το νησί της μητέρας μου. Αυτά τα δυο νησιά είναι τα πιο όμορφα για μένα.

Απόστολος Οκουμούσης, μαθητής ΣΤ' Δημοτικού

Νέο Διοικητικό Συμβούλιο στον Σύλλογο Ιμβρίων Αθηνών

Η σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου που προήλθε από τις αρχαιρεσίες της 8ης Μαΐου 2011 είναι η εξής:

Πρόεδρος: Κωνσταντίνος Χριστοφορίδης
Α' Αντιπρόεδρος: Πανωραία (Ρέα) Χατζηανδρέου
Β' Αντιπρόεδρος: Στυλιανός Πούλαδος
Γενικός Γραμματέας: Πάρις Ασανάκης
Ειδικός Γραμματέας: Ξενοφών Τζαβάρας
Ταμίας: Άννα Φλιάκου
Έφορος Σωματείου: Σάββας Σταγιάς
Αναπληρωτής Ταμίας: Βασίλης Γιάντας
Αναπληρωτής Έφορος Σωματείου: Νικόλαος Κοιλός

Στο νέο Διοικητικό Συμβούλιο ευχόμαστε καλή επιτυχία στο έργο τους και καλή συνεργασία με τον Σύλλογό μας, καθώς έχουμε κοινά προβλήματα και κοινούς σκοπούς.

Κοινωνικά

ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ

Στις 6 Νοεμβρίου 2010 η Αφροδίτη Τσάλη και ο Γιώργος Κόντος βάπτισαν το πρώτο παιδί τους στην Αδελαΐδα Αυστραλίας. Το όνομά της Χαρίτινη. Είναι εγγονή του Δημήτρη και της Ειρήνης Τσάλη.

Στις 26 Απριλίου 2011 η Leonie και ο Γιώργος Αγγελής βάπτισαν το δεύτερο παιδί τους στη Μελβούρνη Αυστραλίας. Το όνομά της Ελισάβη. Είναι εγγονή της Ελένης Δάλη και του Νίκου Αγγελή.

Στις 8 Μαΐου 2011 ο Αλέξανδρος Κουμαριανός και η Ειρήνη Παπαϊωάννου βάπτισαν το πρώτο τους παιδί στον Ιερό ναό Συναγωγής Αιγυπτίων Αγίων στην Αίγινα. Το όνομά της Φαίδρα. Είναι εγγονή της Φαίδρας Ασλάνη και του Γιάννη Κουμαριανού.

ΓΑΜΟΙ

Στις 17 Οκτωβρίου 2010 παντρεύτηκαν η Μυρσίνη Κάργου και ο Θεόδωρος Παπαγιάννης στη Μελβούρνη. Η Μυρσίνη είναι κόρη του Απόστολου και της Κατίνας Κάργου.

Στις 24 Οκτωβρίου 2010 παντρεύτηκαν ο Δημήτριος Χούλης και η Ελευθερία Καμπούρη στη Μελβούρνη. Ο Δημήτριος είναι γιος του Σταύρου και της Αθανασίας Χούλη.

Στις 20 Νοεμβρίου 2010 παντρεύτηκαν ο Κώστας Μαλαματίνης και η Kristy Rice στην Αδελαΐδα Αυστραλίας. Ο Κώστας είναι γιος του Δημήτρη και της Γεωργίας Μαλαματίνη.

Στις 10 Ιουνίου 2011 παντρεύτηκαν ο Κωνσταντίνος Μπεκρής και η Σωτηρία Παπαδάκη στον Ιερό Ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου Βάρκιζας. Η Σωτηρία είναι κόρη της Δέσποινας Καλαδά και του Γιώργου Παπαδάκη.

ΠΕΝΘΗ

Στις 30 Απριλίου πέθανε ο Απόστολος Παπαμερής. Η κηδεία του έγινε στο νεκροταφείο Αίγινας στην Πέροδικα. Ήταν 97 ετών.

Στις 6 Μαΐου 2011 πέθανε ο Πολυχρόνης Καρακής. Η κηδεία του έγινε στο νεκροταφείο Μαγούλας Αττικής. Ήταν 64 ετών.

Στις 11 Μαΐου 2011 πέθανε ο Δημήτριος Σταμπούλης. Η κηδεία του έγινε στο νεκροταφείο Χαλκίδας. Ήταν 77 ετών.

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

- Για τον Σύλλογο: Ο Στράτος Τσαλίκος 30 €, η Πελαγία Λεονταρίδου-Ποσιριτζή 30 €, η Μαρία Κακμή 10 €, η Μαίρη Τριανταφύλλου 10 €.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Οι Τενεδιοί διασκεδάζουν...

▲ (Αρχείο Κώστα Ιμβριώτη)

▲ (Αρχείο Σωτήρη Κακμή)

▲ (Αρχείο Μιχάλη & Δέσποινας Κάλφα)

▲ (Αρχείο Κώστα Μπαϊλντή)

▲ (Αρχείο Σωτήρη Κακμυή)

▲ (Αρχείο Σωτήρη Κακμυή)

◀ (Αρχείο
Κώστα
Μπαϊλντή)

◀ (Αρχείο
Κώστα Ιμβριώτη)

ΣΑΣ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΜΕ

Κάθε Τετάρτη απόγευμα 7-8 το γραφείο του Συλλόγου θα είναι ανοιχτό για τα μέλη και τους φίλους μας. Δεν θα γίνονται συνεδριάσεις του Δ.Σ. εκείνη την ώρα, για να έχουμε τη δυνατότητα να συζητούμε άνετα μεταξύ μας.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Παρακαλούμε θερμά όσα μέλη μας δεν έχουν πληρώσει ακόμα τη συνδρομή τους, να φροντίσουν γι' αυτό.

ΜΕΛΗ ΣΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΜΑΣ

Όσοι επιθυμείτε να γίνετε μέλη στο Σύλλογό μας, παρακαλούμε να επικοινωνείτε με την κ. Δέσποινα Κάλφα, τηλ. 210 9352489.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Παρακαλούνται όσοι συμπατριώτες μας έχουν ασπρόμαυρες φωτογραφίες της Τενέδου ή οικογενειακές από διάφορες εκδηλώσεις στο νησί να μας τις φέρνουν, για να τις αντιγράψουμε για το Περιοδικό μας.

ΑΝΘΟΠΩΛΕΙΟ LE BOUQUET

Στολισμοί Γάμων-Βαπτίσεων-Δεξιώσεων
Αποστολές λουλουδιών σε όλη την Ελλάδα και εξωτερικό

ΑΡΤΑΚΗΣ 66 - ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ, Τηλ.: 210 93.74.707
www.lebouquet.gr • e-mail: info@le-bouquet.gr

ΜΠΙΤΖΟΣ Δ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

ΠΑΡΟΔΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΙΤΣΙ,
ΚΟΡΩΠΙ Τ.Κ. 19400
Κιν.: 6932 65.83.60

Ο ΦΩΤΗΣ

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΜΕΤΑΚΟΜΙΣΕΙΣ - ΔΙΑΝΟΜΕΣ
ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τηλ. Κιν.: 6932 21.23.51
Τηλ. Πιάτσας: 210 93.35.780
Τηλ. Οικίας: 210 97.15.263

ΑΝΥΨΩΤΙΚΟ ΜΗΧΑΝΗΜΑ

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΑΝΤΑΛΤΖΗΣ

ΕΠΙΠΛΟΣΥΝΘΕΣΕΙΣ - ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Δ. ΨΑΡΡΟΥ 20, ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
Τηλ.: 210 99.63.610 • Fax: 210 99.60.183

ΣΤΑΡΕΝΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

ΥΔΡΕΥΣΗ-ΘΕΡΜΑΝΣΗ
ΠΥΡΑΣΦΑΛΕΙΕΣ-ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ

ΑΒΕΡΩΦ 74 - ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΣ
Τηλ.: 210 49.57.285 - Κιν.: 6937 33.11.06

ΚΕΝΤΡΟ ΦΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ
ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ
ΠΡΟΛΗΨΗ - ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ ΔΑΒΒΕΤΑ

ΦΥΣΙΚΟΘΕΡΑΠΕΥΤΡΙΑ

ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ
ΤΟΥ ΝΕΥΡΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 41, Ν. ΣΜΥΡΝΗ, Τ.Κ. 171 23
(Είσοδος από Ατταλείας 2)
ΤΗΛ./FAX: 210 93.18.880
e-mail: spyridoula_davveta@yahoo.gr

ΔΕΧΕΤΑΙ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΜΕ ΠΑΝΤΕΒΟΥ

ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΝΤΑΙ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ

ΣΤΗΝ ΤΕΝΕΔΟ

ΠΑΡΟΧΕΣ:

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΤΟΥΑΛΕΤΑ ΜΕ ΜΠΑΝΙΟ, WC,
ΘΕΡΜΟΣΙΦΩΝΟ, ΚΟΥΖΙΝΑ ΚΑΙ ΨΥΓΕΙΟ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΜΟΥΚΑΤΑ

ΤΗΛ. 0090 2866970015, 0090 05434762945